

Izhaja 1. in 15. dne
vsakega meseca.
Rokopisi ne vračajo se.

Časopis zabavi i poduku.

Stoji na leto:
redom po 5 forintov,
izjemom po 3 forinte.

Štev. 20.

V Mariboru 15. oktobra 1875.

Tečaj IV.

Pregled. Poezija: Razlika. Dvoja doba. Kakó si se izdál. Moja sreča. — Malomeška prigodbica. — Michel Angelo Buona-
rotti. — Ustanek Srbov 1. 1804 pod Črnim Jurijem. — Gozd. — Listnica. —

Razlika.

P. D.

Kakó svetló
Življenje tému se dozdeva,
Ki svest si je, da ga obséva
Ljubézni žár! —
Kakó temná,
Življenje tému se dozdeva,
Ki nikedar ga ne ogréva
Ljubézni čár! —

Sladkó zaspi,
Kdor svest si je, da srce jedno
Po noči ko po dnevi vedno
Le zá-nj bedi. —
Okó rosi
Večer se vsak naj tému redno,
Ki ve, da, oj! srce nijedno
Ga ne želi! —

Dvoja doba.

P. D.

Srce človeku v prvič ko se vnáme,
Prečudno njemu svet se premeni:
Živót njegov navade prejšnje sname,
Oskrunjati notranjost se boji;
Um domišljija mu takó prevzame,
Na zemlji ne, da v zvezdah le živi.

Srce človeku ko se v drugič vnáme,
Prečudno njemu se odpró oči;
Več domišljija v mreže ga ne vjame,
In nad oblake duh mu ne zleti,
Prevdarjati življenja pota jame,
In združen biti je, kar si želi.

Kakó si se izdál.

P. D.

Besede sladke: ljubim te,
Od tebe nijsem čula jaz,
In čuvstva tvoja tajna je
Mi vedno skrival tvoj obraz.

Dejánje svoje si ravnál,
Kot tujec bi neznán mi bil;
Bojé, da srce bi izdál,
Si vedno méni se tajil.

A ténno svoje ko okó
Uprl si ljubeznivo v mé,
Tedáj ljubezen svojo vso
Nehteč odkrilo je srce! —

Moja sreča.

Bedének.

Kdo srečnej je od mene — ker me ona ljubi!
Kdo je bogateji, vprašam — ker me ona ljubi!
Nimam je skrbi na svetu, sej sem vse dosegel,
Kar srce je le želelo — ker me ona ljubi!
Nje oči, tak rajsko mile, biseri so meni,
Ki svet nima za-nje cene, — ker me ona ljubi!
Nje srce, ah vir ljubezni, ki nikdár ne vsahne,
Je posest popolna moja — ker me ona ljubi!
Ko me zjutraj zarja zlata 'z sladkih sanj prodrami,
Že poljub sladák podá mi ona — ker me ljubi!
In ko beli dan večeru s poti se umakne,
Spet poljube sladke pijem njene — ker me ljubi!
Kdo srečnej, bogateji, vprašam, je, povejte!
Kakor jaz na njeni strani — ker me ona ljubi!

Malomeška prigodbica.

Spisal Ogrinec.

V sredi manjšega slovenskega mesta stoji lepa, velika hiša, kateri je že na gladko obrisanem licu jasno vtisneno, da je v njej doma blagostanje. In vendar — notri ob svitem oknu sedeva mlada dekle, kateri bridka otožnost neprestano počiva na milem obrazu. Kakor poljska cvetlica za mirnega mračenja vklanajoča se k rosnim tlom, tako medli Majda povešaje glavico v svoje pletenje med snežnobelimi prsti. Le časi pa časi, kakor bi hud trn dirnal jo v srce, strepeta na celem telesi, pogleda vèn, in vidi se jej, kakor bi vsega sveta gorje težilo na njo.

Nij davno, ko je Majda še brezskrbna veselo živela. Mlada, zdrava, hči preveljavnega meščana, ki tisočev šteje na sto, in petero svojih hiš v mestu, imela je vse, kar je pozeležvalo nedolžno njeno srce. Tudi bolj ali menj izobraženi mladi gospodje, ki so kot gostje vsaki dan dohajali v gostilno njenega očeta, iskali so dalje časa že njene prijaznosti. Toda zastoj! Domorodni duh, ki je prešinjal Majdinega očeta celo družino, vnel je tudi v njej ogenj ljubezni vzlasti le do slovenskega slovstva. Ona je od prvega razvoja svojega deklišтва iskala in nahajala najdražjo zabavo v prebiranju slovenskih pesnikov, kakor tudi narodnih povestij. In to jej je omeščalo vse njeno čutenje, vplemenilo jej srce in v duhu kmalu potem vstvarilo jej njenemu oblaženemu mišljenju poseben, soroden vzor o mladenču, kakoršnega edino bi moglo objeti njeno na enkrat vzhrepenelo srce. Ali takega poznavati do sedaj nij še imela priložnosti. Pač je morebiti kak mladenec, ki so jej družbovali, vreden bil njenega nagnenja; ali bili so jej prenavadni, prevsakdanji: zato nij nobeden naše obračal tiste njene pozornosti, katera bi jej stanovitneje topila srce.

Med gosti, katere je navadno vsakega večera videla Majda, nahajal se je tudi sin revnega meščana, zdaj neznaten uradnik pri okrajni sodnji, Belan po imenu. Bil je to lep, visok, čvrst mladenec, rudečih lic, gostih rumenih las, zalo kodrajočih se mu okolo visokega, jasnega čela. Bil je vedno vesel, poln duhovitosti in vès navdušen rodoljubnega ognja. Njegovi stariši nijso imeli dostojnih pripomočkov, niti najmanjše volje, da bi po njegovih izvrstno dovršenih ljudskih šolah poslali ga v daljno šolanje. Ali on, vès željen po znanju in nadarjen nenavadno, je zasebno marljivo nadopolnjeval vednosti svoje. Zlasti je veselila ga lepoznanost. Na pamet je znal že pesmotvore slovenske vse lepše, pa tudi odličneje nemške. V večernih družtvih je potem rad deklamoval tako gladko, tako spretno naglaševaje in tako vešče izraževaje podtaknene čute, da so poslušalci strmeli.

Taki prizori bili so Majdi preugodna zabava. Sedeč mirno kje na strani, poslušala ga je z očmi in z duhom vsa zamaknena v ponosnega govornika. Radost jej je igrala v srcu, ako je njegovega deklamovanja predmet bil vesel; ako žalosten, čutila je globoko se gineno. Vselej pak je z obzirom na revnostni stališ Belanov sočutno pomilovala, da previdnost takó odličnemu mladenču nij naklonila boljše, zaslužene osode.

Tudi Belan nikakor nij preziral, da Majda njegovim nastopom privošča toliko pozornosti. To je marveč jako in čedalje bolj ogrevalo in navduševalo ga. In enkrat, ko

je bil baš skončal balado o „mladi Bredi“, hitel je od stola, pomudil se kakor slučajno pri njej ter stisnovši jej gorko roke izustil z naglasom njeno ime, brž potem pa vsklonivši se tiho pošeptal jej na uho: „Majda, ali smem ljubiti vas?“ Na to je ne pričakovaje njenega odgovora, hitro zopet pridružil se svojim tovarišem, ponašaje se, kakor bi čisto nič ne bilo dogodilo se.

„Ali smem ljubiti vas?“ Te mirne, nedolžne besedice pa so Majdi pale globoko v srce in storile jo nesrečno, nesrečno neskončno!

Od pomilovanja do ljubezni je samo en korak. Majda sama sicer nij še najmanj skušala, kako pelja svet, vendar je dobivala že dovolj prilike opazovati ljubezni nasledke, in to samo hude! Njena stareja sestra je namreč dalje časa že za svoje sladko čutenje točila le grenke solze, ker je njene ljubezni vzor, v nikakoršnem omeru z odločenim jej premoženjem, nahajal najtrše opreke od strani njenih bogatih starišev. Z obzirom na to je Majda zdaj tem bolj razumevala svoje osodopolno trenotje, ker je s svojim osemnajstim letom tudi dovolj že zavedala se prerodne stopinje v svojem deviškem življenju. Zato je Belanov nežni nagovor hudo pretresal jo, ali na skoro tudi že, kakor jutranje solnce svoje tople žarke preko mlade livade, lil je preugodna čutila v srce. Ali bi ljubila, ali ne? — Da Belan zares čuti, kar jej je izrekel, o tem najmanj in nič več ne more dvomiti! Ali bi torej on, ta blagi, pomilovanja vredni mladenec ne zasluževal njene ljubezni? V takem in enakem vgibanju pa je Majdino srce že plamenom gorelo za njega, kljubu bodočim, nemilim nasledkom, katere je v duhu že videla grozeče. Zbog prenavadne vsakdanjosti njeno prečutljivo srce nij moglo več pogrešati že davno vstvarjenega si uzora; in zdaj, ko ga je našla, nahaja o sladki skrivnosti v svojih deviških prsih predosta odškodovanja za strah pred bodočim.

Kakor mladi, nepopačeni ljudje zaljubivši se nahajajo rajsko srečo že v povračevani protiljubezni, tako zdaj tudi Majda. Na večer, ko doma v gostilni sedeva, ziblje se v nadzemskih sanjah, kedarkoli srečuje Belanov skrivni pogled. Po dnevu, kedar izide in se jej Belan kakor slučajno pridruži za spremstvo, stopa molčé srečna zraven njega, povešaje oči sramežljivo v tla. Po noči prebira Belanove, njej zložene, drobne pesmice pa tudi sama poskuša že svoja čutila vpletati v nežne vrstice. Skrb, da bi stariši ne zasledili njene sladke skrivnosti, ta je edina, ki skuša nekaj kaliti jasno obzorje nje sreče. A ta mala bojazen je kakor meglica, ki ležéč preko solncea vzročuje, da obsevana okolica žari le v toliko še čarobnejem blišču.

Vendar meglica — kako naglo narašča v oblak ter grozeč se potemni celo obzorje!

Nežno sporazumljevanje zlasti imenitnejih osob ne dá se dolgo prikrivati posebno ne v manjših mestih, kjer stare, nevoščljive device za vsemi oglovi nastavljajo svoje prežeče oči in široka ušesa. Tako je tudi Majdina skrivnost že romala od praga do praga. In nekega jutra, ko je Majda odpravila se v cerkev, stopi stara služkinja k materi, potegne jih za ognjišče ter s čudno, pomenljivo nagrbanim obrazom začne:

„Mati! sej Bog varuj, da bi kaj hudega mislila — pa ker mi je sveta dolžnost, da pazim na vse, kar je naši hiši na blagor —: ali še ne veste —?“

„Kaj?“ praša gospodinja prestrašena.

„Belan, tisti vbogi — sili za našo Majdo“, razodene dekla, in potem zgovorno pové vse, kar je slišala in videla že o tej zadevi.

Mati, takoj polna skrbij za svoje hčere osodo, sklene brez odloga ž njo natanje pozmeniti se o tem. Vendar le rahlo hoče poprijeti njeno srce, svesta si, da ostrost proti njeni, znani jej občutljivosti, utegnila bi povoditi nevarne nasledke.

Ko torej Majda pride domov, obiše jo mati v njeni sobi, prime jo prijazno za roko in pravi:

„Sej ne vem, ali je kaj, ali nič, kar ljudje govore, pa vprašati te hočem — Majda! ali hodi res Belan za teboj?“

Majdo spreleti rdečica. Močno osupnena jedva pride do besede, da reče:

„Kaj mislite vendar, mati?“

„I nu“, méni mati rahlo „ničesar hudega. Prepričati sem se samo hotela, koliko je resnice na tem. Ti že veš!“

„Oj, kaj menite vi? Ne vem —“ vzdihne Majda polglasno, in oklenivši se maternih rók pa sramežljivo zakrivaje svoj obraz vá-nje, začne milo ihteti.

„Ne, jokati zato ti nij treba, Majda. Ali to sama lahko spoznaš, da taka govorica bi ne bila lepa za nas. In gorje, ako bi on zvedel to! Zato, če vidiš, da Belan misli na té, varuj se, ne daj mu prijaznega očesa, ko veš, da iz tega ne more biti nič! Sej si že odrastla in pametna: veš, kdo smo mi! Lahko ti dobomo ženina, ki bo kaj veljal. S takimi znanji pa bi ti hudo omadeževala si svoje in vse naše hiše staro, častno ime. Previdna bodi torej, da ne boš kriva, da bi nam grenke ure v hišo prišle tudi še zaradi tebe.“

Ko mati odide, polasti se neizmerna otožnost bridko zadete Majde. Kakor obupana povesi se preko postelje in toči vroče solze. Sprevida sicer, da materini nazori so resnični, vsega premisleka in spoštovanja vredni, ter da proti njim ne mogla bi najti opravičevalnega ugovora; ali da tako trdo, tako neusmiljeno obsojujejo Belana samo zato, ker nima veljavnejega stališa: to strašno žali Majdo. Zakaj, vzdihuje, moram biti bogatih starišev otrok? Zakaj nijsem revna, da bi smela brez straha, brez žalosti misliti na njega!

Ko se nekaj pomiri, začne premišljevat, kaj naj bi počela pa zdaj: ali zatrla nesrečno ljubezen, ali nasprotno živela v razporu s stariši. Hudo, hudo in pregrešno se jej zdi, da bi bridkostila svoje dobre stariše, katere mora vendar tolikanj ljubiti; pa še hujše jej trga srce misel, da bi mogla prezirati Belana. Da, ako bi se celo nič ne kazalo, da bi on kedaj mogel vzeti jo, potem, pa samo potem pristala bi na to pregrozno žrtev: ker dobro razumeva, da v takem slučaju bi sila njenih družinskih razmer bila nepremagljiva in njej pogubonosna za celo življenje. Ali temu nasproti jej kakor izza temnih oblakov prisije tolažljiva zvezdica, toliko jasna, da Majda oziraje za ná-njo méni po nekem posredovalnem potu morebiti vendar-le dospeti do edino zaželjenega smotra. Spominja se namreč, kako je njen oče izrazil se bil o priliki, ko je njena stareja, zdaj omožena že sestra pred dvema letoma nahajala se v zdaj njeni enaki razmeri. Rekel je tačas, da on sicer nikedar niti mislil nij, da bi katero svojih hčerá kedaj dal kakemu ženinu, ki nima nobenega svojega lastnega prenočišča; vendar, pristavil je, ako bi že drugače ne dalo se ogniti najhujši nepriliki, pustil

bi svojo hčer tudi uradniku, ki bi vsaj petsto goldinarjev služil zagotovljene plače na leto. Da bode pa Belan dognal do tolike službe, to njemu, tako nadarjenemu in porabljevemu mladenču mora ona verjeti. Z obzirom na to sklene kar najtajneje mogoče še na dalje gojiti ljubezen do njega: tako méni vstrezati svojemu srcu in nasprotno ne starišem dajati povoda za nevoljno pritoževanje.

Tako si Majda v mislih naravna pot do boljše prihodnosti. Da ne bi najmanjšega suma budila na svojo skrivnost véde se v vsem svojem dejanju in nehanju, kar najopreznije. Vesela sicer nij nikoli, vendar ima skrivno tolažnico v svoji ljubljeni, mlajši sestri, katero je že sprva seznanila sè svojo ljubeznijo. Belanu pa je bila naročila, naj redkeje prihaja v bišo ter da naj skuša na videz, kar najravnodušneje ponašati se proti njej.

V taki stiski Majda tedaj živi dosta žalostne dni. A zaduševana ljubezen, mesto da bi vgaševala jej, plapola v njenih oteževanih nedrih s toliko burnejšim ognjem.

Grenka čaša življenja, ako se človeku enkrat nastavi ob ustne, ne odvzame se mu, dokler nij izpita do dna.

Majdin oče dozda nij ničesar zasledil še o njeni ljubezni. Vendar bilo je naravno, da taka novica, trošena že po celem mestecu, mora tudi njemu skoraj dospeti na ušesa. In tako se zgodi.

Necega večera kot občinski starosta poklican na posvetovanje zaradi šolskih, zlasti нравnosti tičečih se zadev, izrazi neko menenje, katero ostro pobija drug, veljaven someščan, gorek mu posebno zaradi prevladajočega vpliva pri meščanih. Prepir med njima se vnema vse huje, dokler mu poslednji ves togoten z žaljivimi izrazi očita znanje njegove hčere. —

Kake pol ure pozneje Majdin oče hudo razdražen pripopiha domov. In nesrečen slučaj je hotel, da stopivši v polumračno vežo naleti baš na Belana, ko ravno nekaj sladkih besedic prišepetuje ljubljeni Majdi. Zdaj je ogenj v strehi. Oče, ki svojemu protivniku nij mogel verjeti tako poniževalne spozabljivosti hčérine, pobesni kar, ko vidi grenko očitovanje resnično. V divjem naskoku polasti se Belana, porine ga čez prag grozeč se za njim: naj za boga nikedar več ne osodi se priti mu v hišo.

Med tem je bila Majda hitro ubežala v sobo gostilno ter od straha pred očetovo jezo skoraj brez zavesti zgrudjena medlela za mizo pri materi. Naglo za njo vstopi oče, zelen od togote. Kakor strele iz gromonosnega oblaka švigajo njegove oči. Samo obzir na pričujoče goste ga zadržuje, da z vso silo ne trešči na trepetajočo, polumrto Majdo.

Kmalu potem vstane Majda. Gredoč mimo očeta pogleda ga mlo-proseče, vošči mu lahko noč, kar najprijazneje sicer, vendar s čutom prebridkim, ker jej očita vest, da to, kar mu želi, le po njeni krivdi pač ne bode zgodilo se mu.

Prišedši v spalnico ne zmeni se za posteljo, katera je tolikrat že hude bojazni zazibavala jej v kratko nesvest; skloni se marveč preko blazinjače in v nepopisljivem strahu pričakuje nevihte, ki ima vsaki čas pridreti nad njo. O vsakem zunanjem koraku se zgane od groze, kri jej zastaja v srcu, da prehaja v medlevice. Vendar tako mine ura za uro, da se ne vresniči njena bojazen. Nij hudega očeta, ne matere.

(Dalje pride.)

Michel Angelo Buonarotti.

M. Vambergar.

(Dalje.)

Leta 1504 šlo je za predstvo v kartonih z Leonardom da Vinci; kako sovremeniki sodê, nij Michel Angelo delj časa kaj čisto dovršenega proizvel. Sploh je vse podobe preživahno v gibanju predstavljal, ter posebno golosti z redko veščino risal. Kako tudi ne bi bil v tem mojster! Sej ga je uže sama narava razsipno nadarila z velikimi dušnimi sposobnostmi in zraven tega se je tudi 12 let v samostanu Spirito anatomije učil. Slava umetnika rasla je tako naglo in orjaško, da je papež Julij II. zaželel, da mu ta roka postavi nadgrobni spomenik. Tako pojde Michel Angelo v Rim, kateri bi imel biti pozorišče zmožnosti njegovega duha. Njega načrt za spomenik bil je velikanski in papež ga je odobril. Polnih 8 mesecev mudil se je Michel Angelo v kamenarnici Carrara, da izbere potrebno mramorno kamenje, in tukaj mu šine titanska misel v glavo, namreč, celo pečino bi rad spremenil v nadgrobni spomenik, ter se tako ovekovečil. Sploh je Michel Angelo koprneval za orjaškimi in nemogočimi stvarmi in po pravici se imenuje umetnik največje mere. Nadgrobja med tem nij dovršil, kar je pa papež sam kriv, kateri ga je vedno na druga dela klical.

Mojstersko delo, katero so stari in novejši umetniki težavno dosegli a kamor prekosili, je mramorni kip Mojzesa. Vasari sodi o njem tako le: „Prelepo obličje je živi in resnični izraz svetega in mogočnega kneza; če ga opazuješ, zdi se ti, da zahteva pajčolan, s katerim bi si svoje jasno sijajoče lice zastrl, tako je v njem zvesto izražena lepota in veličastvo, katero je Bog vtisnil v poteze tega proroka. Vrh tega je odeja krasno nagibančena in umetno zrezana; ramene mišice, ročne kosti in žile tako lepe in dovršene, golenice, kolena in noge s svojo priležno obleko, dá, vsi členi života tako izredno popolni, da se še le zdaj sme Mojzes po pravici imenovati ljubimec božji, ker mu je telo z umetniško roko Michel Angelovo storil pripravno za vstajenje, in židi naj vedno in vsak večer hode k njemu na božji pot, ker ne molijo človeško, nego božje delo.“ — Najmlajši životopisec velicega mojstra pa pravi o Mojzesu tako: „Neka visokost navdaja to podobo, zavest in čuvstvo, kakor da bi temu možu nebesni gromovi pokorni bili, katere on kroti, pričakujoč, da-li se bodo sovražniki, katere hoče ugonobiti, vzdignoli nanj. Mojzes je krona novega podobarstva, ne samo po misli nego tudi, kar se dela tiče, ker to je tako mojstersko dovršeno, da dalje misel ne seže. Kakšna ramena, kaka roka, kakošno obličje! Čelo je preteče nabrano, pogled ukazovalen, kateri preletuje neizmerno ravan polno ljudstva, ter mu daje stroge naloge. Že pri samem pogledu čutiš orjaško moč ročnih mišic. Kaj je neki Michel Angelo v to podobo vdolbil? Sebe samega in Julija II.: oba sta v njej. Vso moč, ki jo je imel Michel Angelo, in katere svet nij poznal, pokazal je on v teh udih in demonično hrumečo silovitost papeževo v tem obličju.“

Med tem, ko je Michel Angelo dletvil nadgrobni spomenik, hotel je necega dne iti pred papeža, kar se mu pa nij dovolilo. Umeteljni njegov duh na to vzkipi in poln plemenitega ponosa reče vratarju: „Ako bi njegova svetost za-me vprašala, povej samo, da sem drugam odišel;“ — in še tisto noč

zapustil je Rim, ter se napotil v Florenco. Zastonj je pošiljal papež prošnje in pisma za njim, on je vztrajal v ponosnem svojem sklepu, da se več ne povrne, ker je bil za svojo čisto udanost tako grdo nadarjen. Takrat je mislil na poziv velicega sultana iti v Carigrad, da mu izdela most od Pere v Carigrad, kakoršnega si je sam želel. Stolna cerkev sv. Petra in slikarije Sixtinske kapele bi po takem za človestvo bile izostale. Papež je končno energično od republike zahteval, da mu se begunec izroči, kar se je tudi zgodilo, ker je republika imela strah pred nasiljem. Soderini je nagovoril Michel Angela, da je šel kot poslanec k papežu v Bolonjo. Michel Angelo se je bal goropadnosti in razburjenosti papeževe, ali zastonj, ker Julij II. ga je sprijel z besedami; „mesto da prideš k nam, čakaš, da mi idemo k tebi.“ Michel Angelo spusti se na koleno, ter se opravičuje, veleč, da je od srda zanešen tako ravnal. Papež ga je na to pomilostil in bogato nadaril ter si naročil pet laktov visok lasten kip iz bronsa za Bolonjo. V 16 mesecih bilo je — mojstersko delo — končano. Desnica bila je tako veličastno povzdignena, da je sam papež vprašal, da-li deli blagoslov ali proklestvo. Umeteljnik odgovori, da opominja ljudstvo bolojnsko, da bi bilo pametno, in ko je dalje vprašal papeža, ne bi li mu v levo roko bukve dal, odgovori Julij II.: „meč jej pritisni v pest, jaz nijsem učen mož.“ — Leta 1508 bil je kip postavljen, a 1511 so ga privržniki Bentivoglijevi razdejali, ter ga v top prelili.

Zavidniki videči, kako Michel Angelo orjaško korači po poti slave in da mu bodo kmalu vile umetnice ovile božansko čelo sê zeleno lovoriko, delali so na vso moč, da se Michel Angelo ne vzdigne previsoko! Tako so vedno papeža nagovarjali, da mu se nebi delal nadgrobni spomenik, dok živi, ker je to zlo znamenje, katero le smrt pospešuje; Michel Angelo naj bi pustil to delo, ter rajši Sixtino boljše oslikal. Mislili so namreč, da v slikanju „al fresco“ Michel Angelo nij tako izkušen in tedaj tudi nič dovršenega storil ne bode. Julij II. naloži res Michel Angelu, da položi dleto iz rok, ter prime za čopič. Michel Angelo se je upiral, ter predlagal Rafaela, ali zastonj. Čem bolj se je branil, tem žešče je papež zahteval; in da ga znova ne razsrdi, loti se dela, za katero je bilo 15.000 zlatov kot darilo namenjeno.

Težavnost in dvom o njegovi zmožnosti spodbode Michel Angela na delo, ter vzbudi njegov genij, da pokaže svojo največjo moč. Iz Florence poklical je slikarje, da mu pomagajo v fresko. Ker se mu pa njih delo nij dopadlo, vrže vse ob tla, ter je delal vse sam, celo steno belil in barve trl.

V 22 mesecih bilo je stropje Sixtinino sê sijajnimi slikami nadičeno, ali oko umetelnikovo od vednega ležanja v znak in gledanja na kvišku tako izvrneno, da je moral čitajoč bukve ali list držati visoko nad očesom.

Ko je bila 1. novembra 1512 Sixtina odprta, privrê silna množica ljudstva, iz katerega ust je zadonel kakor iz zvonika don, glas občudovanja nedosežne zmožnosti umetnikov. In kakor je Jupiter titane, ko so se zoper njega vzdignoli, sê strelami pogubil, baš tako je Michel Angelo s tem mojsterskim delom ošinol svoje zavidnike, ker ti so mu le priložnost dali, da se je njegov genij v žaru neginoče slave tako jasno zablješal! Oduševljen kliče Vasari: „Dá, bilo je in bode to delo svetilnica umetnosti, katera je slikarstvu ravno tako luči in pomoči prinesla, koliko svetu omike, kateri je stoletja taval po temi neizobraženosti. Nobenemu slikarju

nij se treba več skrbeti, kje bi gledé iznajdbe, postave in obleke podob kaj novega videl, kje novoto in krepkost gledé izraza in različnosti predstavljanja našel, ker vse te dovršenosti, katere se s pomočjo umetnosti kakemu delu dati zamorejo, zapustil je Michel Angelo v Sixtini.“ — Vendar Vasari omenja večidel le obličij, a ravno tako znamenit je vzorni zadržek teh slik. Gibbon pravi: „Tudi najsrčnejši čopič mora zatrepetati pri drznem pokusu, da z obliko in bojo oriše neskončni duh, večnega očeta, kateri vesvoljni svet prešviguje.“ In baš to je bilo veselje in slast te titanske moči, da se vedno giblje le na skrajnih mejah umetnije, ter se bori s strašnim in nedosežnim. Tako je slikal on Boga očeta, in ta slika ostala je do današnjega dne vzor, ki ga je sam Raphael poprijel. Sej je pa tudi viši, kakor Fidijski ideal Zeusa: ta sicer vlada mirno in jasno nad bogovi in ljudstvom, ali je sam podvržen osodi. Pri Michel Angelu je pa vesvoljni oče, kateri z eno roko solnce ravna, a z drugo luno giblje, vsemogoč, ljubezni poln in blažen, — jasni Bog, kateri vse razvezuje, kateri veličastno po neizmernem prostoru plava, iz katerega prstov teče življenje v človeka, ki še le bode stvarjen. Michel Angelo posebno veličastvo in resnost, Raphael pa blagost povišuje.

Zato pravi Schlegel o našem umetniku:

Nach Michael, der einst von Muth beflügelt,
Sieghaft den Drachen in die Tiefe warf,
Wird jener heissen, den die Furcht nie zügelt,
Und dessen Geist, wie Blitze, rasch und scharf;
Durch seines Pinsels Züge wird entsiegelt,
Was bange Sterblichkeit kaum ahnen darf:
Des Heilands Kunst, die weckenden Posaunen
Des Todes Tod, und der Natur Erstaunen.

Kako lepo se stiče v stropni sliki zgodba geneze s podobno božanstva, kako jasno je predstavljeno bitje duha, ki je vse stvaril! Kako globoka misel, in kaka srčnost, dati njej izraz! K vsemu temu še proroki in sibyle na svodnih obronkih! Ta je otožen in zamišljen, onaj jasen in nadpoln za bodočnost, vsi pa duhoviti, tako, da človek čuti, kako Bog govori iz njihovih ust. Groza božjih skrivnostij te spreletuje. Srečen vek, piše neki pisatelj tistega časa, in blaženi umetniki, ki vam je dano iz tako jasnega vrela zajemati luč, kateri vidite čudovitega mojstra gladiti vam pot! —

Leta 1513 umre Julij II. in Leo X., vrstnik mladosti, zasede stolico. Ta naloži Michel Angelu, da prednjo stran cerkve San Lorenzo izdela, če tudi bi rad grob Julijev dovršil. Nerač se je lotil tega dela, ker najljubše mu je bilo, ako je čutil dleto v roki. Smrt Leva X. dá mu zopet podpolno umetniško svobodo. Klement VII. želel je, da mu izdolbe družinsko pokopališče v Florenci in nadgrobni spomin za Lorenza in Guilianu Medicejca. Oba kipa sta mojstersko delo in ravno tako tudi podobe, ki jih je nad sarkofagom naredil, namreč noč in dan, jutro in somrak. Posebno je bila noč občudovana, ker v njej se je spoznal mir spečega ter bol in žalost tistega, kateri je največi in sveti zaklad izgubil.

Nij se po krivem sklepalo iz tega, da je Michel Angelo, ko je delal grob Medicejcev, po pravici izdeloval v mislih nadgrobje florentinske svobode, katero je on, kakor tudi domovino zvesto in čisto ljubil. Že kot mladenec je marljivo poslušal Savonarola. Govori tega proroka, Dantejeva „božanska komedija“ in biblija bilo mu je takrat, ko je s

trudom slikal stropje v Sikstovi kapeli in sodni dan, njegovo edino dušno počitje. Kot pravi in zvesti sin florentinski nij se nikdar odtezal sveti službi za domovino, in ko je bila v revah in nadlogah, podaril jej je umetniško roko in plemenito sree v bran! Ker je pa v znotranjosti duše čutil neko borbo, ker se je na vlado desetorice pritoževati moral, in ker mu je neka grenka sumnja kot črni oblak mrčila čisto dušno obzorje, uteče 28. julija 1529 na tihoma v Benetke. Florentinci, na katere je sovražnik vedno bolj in bolj pritiskal, pošiljali so vroče prošnje za njim, da bi se povrnil, ter zopet brambo tožnega mesta prevzel. Prošnje ga ganejo. On se povrne, prevzame vodstvo in ravno on je obranil turenj Miniato oškodovanjo, da si tudi je bil glavni cilj neprijateljskega topništva. Mesto se vendar nij moglo obraniti. Florenca se je podala in Michel Angelo, kateri je republiko z denarjem zalagal, kateri se je najtrdovratneje zoper sovražnika boril, bal se je maščevanja zmagovalca. Da se prva razkačenost poleže, skril se je v hiši nekega prijatelja. Klement VII. vendar, videči v njem edino umetnika, pokliče ga zopet v svetišče umetnosti, kjer je, dobivajoč pravilno svojo plačo, nadaljeval mojsterska dela.

(Konec prih.)

Ustanek Srbov l. 1804. pod Črnim Jurijem.

Po Dr. N. Krstiću Fr. Jaroslav.

Po kosovski bitvi so Srbi obdržali še nekoliko samostalnosti za nekaj časa. Znamenita srbska despota: veledušni Štefan, sin kneza Lazara, in modri Jurij, Štefanov naslednik, sin Vuka Brankovića, trudila sta se na vso moč, da Srbiji ohranita nekako samostalnost, da od Srbije odstranita tursko gospodarstvo, da nad Srbi obdržita svojo oblast. Neumorno delovanje despota Jurija nij sicer moglo Srbije toliko okrepiti, da bi se bila mogla upreti rastočej turskej sili, še manj zlomiti jo, ali učinil je vsaj toliko, da Turki niso dobili pretežne nadmoči nad Srbi, zadržujoč turske sultane, da niso napadali brezozirno srbske zemlje. A vsi ti trudi niso odstranili nevarnosti, ki je Srbiji zagrozila bila pod Vukašinom, in po kosovski bitvi; kajti kmalu po smrti despota Jurija, nazivane Smederevca, Turki navalé z veliko silo na Srbijo, osvojé Niš, Prizren, Pristino, Kruševac in znatne rudokope v Novem Brdu, in kmalu potem tudi Smederevo, ter tako postanejo gospodarji cele Srbije, katerej vzamejo vsako samostalnost, in provincijo.

Srbsko trpljenje započeto mahoma po kosovski bitvi, trajalo je nekoliko stoletij. Srbi, ne mogši prenašati raznega nasilja svojih gospodarjev Turkov, pogosto so se selili v sosedno Ogersko, kjer so radostno sprejemali srbske junake, kateri so bili vrla podpora v vsakej vojski, ki se je od polovice petnajstega veka kedarkoli vzdigala proti Turkom. Avstrijski cesarji kot kralji ogerski podarivali so Srbom razne pravice in posestva, več potov jih klicali na Ogersko, da morejo brezskrbneje živeti; one pa, kateri niso hoteli zapustiti svoje domovine, v katerej so se bili narodili, pozivali so na orožje proti Turkom.

Srbi od Turkov silno ugnjetavani, primorani so bili več potov se seliti iz svoje očevine, iskati zavetja v tujih zemljah, ali odtegniti se v gore, in tu v zavetju gor iskati

brambe proti turskemu nasilju. Takrat so se opustile srbske zemlje, po srbskih mestih so se nastanili tuji prišleci iz Mačedonije in Rumelije; srbske vasi so ostale prazne, in obdelana zemlja se je obrastla s travo, trnjem in mladim lesom. Je-li tedaj čudo, če so Srbi z veseljem pozdravljali vsako priliko, ki se jim je ponujala, da se vzdignejo na Turke? Prešlo je bilo že nad 300 let od kosovske bitve, od propasti srbskega carstva, od smrti kneza Lazara in Miloša Obilića, ali Srbi pri vseh svojih prevelikih bedah v tem dolgem času niso zabili svoje stare slave in svoje sijajne prošlosti, in gojili v svojih srcih tajno nado lepše bodočnosti. Kedarkoli je katera država napovedala vojsko Turkom, mislili so Srbi da se jim hoče iz te vojske roditi solnce svobode, in kadar je bojno polje bilo v njihovem sosedstvu, ustajali so oni pevaje na orožje. Srbi so tudi v svojem robstvu ostali zvesti sinovi svobode.

Srbi so mnogo zla trpeli zlasti od onega časa, ko so se po vsej Turskej usilili janičari, kateri so pozneje svojo oblast razprostrli tudi po Srbiji. Turki janičari so silno ugnjetavali Srbe, odvezemali jim vse potrebnosti vsakdanjega življenja, rušili jim domove in cerkve, in žalili najsvetejša srbska čuvstva: vero, in svetinjo rodbinskega življenja. Odrasle Srbe so Turki ubijali, ali tirali v robstvo, žene in dekleta skrunili, in nedolžno deco po sili jemali roditeljem, in jo turčili. Od dné do dné je bolj in bolj rastlo srbsko trpljenje, vsako leto je prineslo Srbom novo zlo. To je bilo presilno Srbom, in željno so čakali prilike, da se oprosté neznosljivega jarma.

Pri takovih okoliščinah vnela se je vojska l. 1788. med Avstrijo in Turčijo. Avstrijskeji vladi so dobro bile znane vse zasluge, katere so Srbi Avstriji činili bili v prošlih vojskah s Turki, in zato je ona tudi sedaj pozvala Srbe na orožje proti Turkom, a sebi v pomoč. Ugnjetavani Srbi so z radostjo sprejeli ta poziv, ustali na orožje, in hrabro se borili proti turskej vojski. Neki odlični četovodniki so dobili od avstrijske vlade vojniške čine, neki so postali madjarski blagorodniki, ter so ostali v Ogerskej tudi po končanej vojski, a neki so se povrnili v svojo domovino, in za svojo hrabrost uživali narodovo zaupanje. Med temi je bil tudi hrabri Črni Jurij ali Karagjorgje.

Avstrijsko-turška vojska se je končala l. 1791., in v sklenenem miru je Avstrija izgovorila pogodbo, da sultan v milost sprejme srbski narod, da s Srbi ne postopa zlo zato, ker so v prošlej vojski pristali bili k Avstriji, nego da z njimi blago postopa, in pozabi vse, kar se je bilo prigodilo. Porta je hotela vestno izpolniti pogodbe tega miru, oprostila je javno vsem Srbom, kateri so se bili v prošlej vojski borili proti njej, in hotela je Srbom pokazati, da jih sultan prejme pod svojo oblast brez vsake zamere. Bećir-paša je bil odredjen, da prejme mesta, katera so Avstrijci v prošlej vojski Turkom bili odvzeli, in da izpolni namere carske turške vlade proti Srbom. Njemu je bilo naročeno, da s Srbi blago postopa, in da upotrebi vsa sredstva, da srbski narod sprijatelji s Turki in da pokaže Srbom, da jim porta ne samo odpušča pogoške, katere so učinili bili v prošlej vojski, nego da jo je volja, da srbski narod pripelje do blagostanja in da mu dá pravice, da more svobodno in brez nevarnosti živeti.

Turška vlada je našla v Bećir-paši človeka, ki je imel dovolj volje, moči in modrosti, da v vsem izpolni željo in

namero visoke porte. On je hotel izvršiti dva posla: da umiri srbski narod in da iz Srbije izžene janičare, kateri so srbski narod ugnjetavali, in kateri so bili največi vzrok srbskega trpljenja in srbske nezadovoljnosti. Bećir-paša je dobil v roke od porte ferman, v katerem mu je dana oblast, da po svojej previdnosti upotrebi ugodna sredstva, da se doseže, kar se je želelo. Bećir-paša, predno je šel na Srbsko, pomudil se je v Nišu, da učini priprave za dalnje postopanje.

Srbi, kaj so hoteli? Morali so biti zadovoljni s tem, kar ste dve cesarski vladi, avstrijska in turška, z njimi sklenili. Ko so zvedeli, da je Bećir-paša došel v Niš, poslali so svoje poslanca, da pašo v imenu naroda pozdravijo. Bećir je bil vrlo blag in milostiv proti srbskim poslancem, kateri, osmelivši se po tej Bećirovej blagosti, povedali so vse, kar jim je srce težilo, vzlasti kar je zadevalo janičare. Bećir je zaslišal tožbe srbskih poslancev in poslal jih domu z zagotovilom, da se hoče na vso moč truditi, da po carskej volji zadovolji pravična zahtevanja srbske raje, da Srbe osvobodi dosedanjega trpljenja in da jim zavaruje njihovo imetje in vse.

Bećir je kmalu pokazal, da ono, kar je srbskim poslancem govoril, niso bile samo gole besede, nego da je njegova resna volja, da Srbe upokoji na vsak način. V Čupriji, mestu za reko Moravo, bil je neki Osman-aga, paša janičarski, ki je v prošlej avstrijsko-turškej vojski hrabro branil mesto proti Avstrijcem, ter si s tem zaslug pridobil za svojo domovino, in zato paša dveh tugov ali konjskih repov postal. Bećir-paša je dobro znal, da mu bodo vse namere in vsa dela čisto zastonj, dokler bo v Čupriji bival Osman-aga z orožano silo, in ki se ne bi niti njemu niti samemu sultanu pokoril. Bećir tedaj sklene, da na lep način izvabi Osman-ago iz Čuprije in da ga spravi s pota. On poroči Osmanu, naj dojde s svojimi ljudmi v Niš, da mu izroči ferman in da ga vpoti v pašalik, ki mu ga je sultan podaril. Osman zaupa joč na svoje zasluge, nič nij sumil in je šel v Niš. A ko je došel tja, ubili so ga Bećirovi ljudje. Bećir se sedaj nij imel koga bati, pozove k sebi vse odlične Turke in prečita jim carski ferman, pa jim vrh tega tudi sam zabrani, da razen spahij, trgovcev in rokodelcev, kateri so že popreje v Srbiji stalno živeli, ne podstopi se nobeden janičar v Srbijo dojtí. Tako so se razšli janičari, kateri so do sedaj v Srbiji stanovali, po Rumeliji, Albaniji, Bosni in Erecgovini, a nadejo, da se še kedaj vrnejo v Srbijo, niso popustili.

Bećir-paša došedši v Srbijo je resno skrbel, da srbski narod popolnem izmiri s carsko turško vlado. On je dobro znal, da narod Turkom in turškeji vladi ne bode nikdar dosti zaupal; zato je postavil odlične Srbe narodu za poglavarje, za kneze in nadkneze, s katerimi se je tudi sam dogovarjal o vseh narodnih zadevah, in tudi turškim kadijem in muselimom zapovedal, da se o vsem dogovarjajo z narodnimi knezi. Spahije so vrlo blago postopali s svojimi ljudmi, jemali so zgolj ono, kar so jim ljudje dajali. V kratkem času je začel srbski narod napredovati in uživati blagost miru in državnega reda.

Janičari, katere je Bećir-paša iz Srbije pregnal, našli so v Carigradu podpore in so dosegli to, da je sultan Bećira iz Srbije poklical, a na njegovo mesto poslal Adži-Mustafa-pašo, no pa tudi temu je bilo naročeno, da mora proti Srbom biti blag in dober. Mustafa-paša (Srbi so ga nazivali: Mustaj-paša) jo iskreno skrbel za blagostan sebi zaupane zemlje, in

bil je isto tako dober, pa še boljši, kakor sam Bećir-paša. Kneze in narodne poglavarje je spoštoval; nič nij sklepal, predno se nij posvetoval ž njimi, in na vso moč je delal na to, da si srbski narod opomore od silnega pritiskanja prejšnjih časov, vzlasti od zadnje vojske. On nij dovoljeval Turkom, da delajo nasilje narodu srbskemu, in ostro kaznoval vsakega Turka, ki je hotel besniti na rajo.

Pod blago in modro upravo najpreje Bećirovo in pozneje Mustafa-pašino oddehnili so si Srbi. Ali malo časa je trajal ta mir. V Vidinu se naseli neki Pazvan-oglu. On se odpove od carske vlade in vabeč k sebi vse janičare, turške brezhišnike in druge nezadovoljnike, oblada celi videnski pašalik, ter začne navalivati tudi na sosedne pašalike: niševski, leskopoljski in belograjski. Med tem časom se je bilo nabralo tudi po mestih srbskih dosti janičarov, kateri so prekrivaje se čakali ugodne prilike, da se polasté mest po Srbiji, osobito Belgrada, sploh vse Srbije. Takovih prekritih, potuhnjenih janičarov je bilo tudi v samej Mustafa-pašinej vojni, in neki izmed njih imeli so celó v samem seraju pašinem velik upliv. Kedar so se bili dovoljno v Belgradu nabrali, začeli so odpadati od Mustafa-paše.

(Dalje prih.)

Gozd.

Obraz iz narave, spisal A. Koder.

Oj gozd prijazni, bog te sprimi
in tvoje mehko mladovje,
Ko zrem te spet po dolgi zimi,
Veselo vriska mi srce.

Boris Miran.

Kako prijazno, kako prijetno se razprostira za belo vasico objemajočo se krog visocega, v nebo molečega zvonika, enak boječej čredi ovac svojega pastirja, zeleni gozd, družba širokovejatih, mogočnih hrastov, tenkih, zelenih smrek, sključenih, starikavih gabrov, razmršenih borovcev in belih, ponižnih, samskih brez. Da vesolja se topi človeku sree, kadar zre raz kakega vzvišenega mesta ta prekrasni razgled: tiho vas, cvetoče vrte opasane krog nje, tamkaj rumeno, zlato polje in za njim dišeči gaj, — skrivnostni, mračni gozd. Da ravno poslednji ima nekaj posebnega za naše okó, morda zaradi tega, ker je njegova notranjost zakrita površnemu gledalcu, ker stoji ponižen brez cvetja, brez kinča, zavrt le v zeleni plašč, ko se vrne vesela pomlad, ali ker se dviguje leta in leta, cele veke nespremenjen, kakor svest si svoje naravne moči, ne vprašajoč za svojo sosednjo okolico, za njene jasne ali oblačne dneve.

Le poglej ga tihi gozd, ti, kateremu je življenje nezanimivo, narava brez kinča, vsakdanja; ti, katerega je pogled v samega sebe, v človeško družbo, ki se zove cvet stvarjenja, osupnil, ki te glava boli in srce krvavi toliko svetne prevare, toliko obetajočega videza, toliko hinavščine in goljufije. Povzdigni glavo, odpri oči in opazuj priprosto naravo pred seboj, idi v tihi gozd in zajemaj iz njega hladilni lek svojeje prevari, katerega leka ti nihče drugi dati ne more.

Kako v najlepšem redu, kako umetno brez lepotičja kako krasno je vse vredjeno in postavljeno v tihem gozdu. Tamkaj v sredi se dvigujejo najprvo bolj na v vzvišenem mestu nežne bele breze, enake beloličnim deklicam sredi krepke moške družčine, in kakor bi si iskale tu varnega zavetja pred sovraštvom, ki preti njenemu tenkemu vejevju, mehкому deblu, belej nedolžnej obleki.

„Med borovjem temnim,
Mlada breza rase;
V lastnem svetu tuja,
Stoji sama zá-se.“

Okrog bréz se oklepajo potem zmršeni, viharja in vetrov vajeni in skušeni borovi, enaki sivim dedom v brambo in opominjevanje mladim nežnim vnukinjam. Glej, kako se zibljejo, kako priklanajo njihovi sključeni vrhovi, na pol starosti, okleščeno suho vejevje tamkaj v vetru, kakor bi branili s svojimi grčavimi rokami, z upogneno glavo svoj mlajši rod pod saboj, vrsto po tleh se plazečih borovčkov, in slabosti se tresočih brez.

Za njimi pridejo nizki grčavi gabri sklonjeni v tla, kot ponižni služabniki svojih gospodarjev borovcev. Njihovo telo nij visoko, se sprostira bolje na širjavo, njihove rame niso lično razprostrte, v nebo strmeče, a njihova moč nepremakljiva. Stoletja stojé, kakor stražniki v bran najhujšim nevihtam, blisku in gromu, plohi in toči, jeseni in zimi, a njihova moč je še vedno večja, njihov les trji, kakor da bi ne poznali druge smrti kot pogubne — jeklene sekire, katera edina jim le poje smrtno pesem.

Davno vže poraste gabrovo deblo, siv mah, neštevilno žuželk se zaplodi v njihovo zavetje in pika in rije in se zajeda samopridno v tuje telo, a gaber pogumen, neustrašljiv korenjak se smeji slabi zalegi in niti ne gane s svojim košatim, jeklenim vejevjem, posmehujoč se ubijajočim napadom sovražne prirode.

Nekoliko niže, tamkaj bolj od strani, kakor bi se sramovale svojih grčavih sosedov se dvigujejo tenke, vedno zelene smreke v oblake in zrejo nekako ponosno doli na nižji rod po tleh se raztezajočega rastlinja.

Kako veličasten, kako krasen je pogled, teh ravnih košatih, teh v nebo molečih, v nobenem času se spreminjajočih smrek. In kako vonjavo, kako življenje prostirajo krog sebe. Nekaj nepopisljivega, sladkega se vzbudi v naših prsih, kadar sedemo o spomladi ali kedar naj si bode pod to ravno, nekako sveto drevo. Skozi gosto vejevje, ki pregrinja zelen plašč nad nami, vedno nekaj skrivnostno šepeče in se giblje. Vsaka iglica, vsak brst se nam dozdeva poln življenja. In z visokega neba lije le posamen svetel žark doli v samoto na nas, kakor v mračnem svetišču odsev male svetilnice, ter nam vdi huje misel, kako lepa je narava, kako krasno je življenje v njej, — da je ona pravo svetišče, kjer se dviguje duh, prost ničemurnosti, vsakdanjosti tja — tja na višavo — od koder teče skrivni upa žar v naše prsi.

Tihi gozd pa je obrobjen posled kakor v brambo proti sovražnemu napadu s širokovejatimi bukvami, s stoletnimi, sivimi očaki, mogočnimi hrasti. V resnici, kakor bi mrtva brezčutna narava bojevala tudi enak človeku pogubni, krvavi boj s seboj, za svoje življenje, za svoj obstanek, postavila je navadno ob robu tihega gozda za orjaškega čuvaja neustrašljivi hrast, naložila mu ponosno nalogo, miru in svobode na njegove mogočne rame.

In kako tudi ponosno, veličastno stoji tam hrast, ne gane skoraj s perescem, ne klanja glave, temveč le širi in širi svoje jekleno vejevje na desno, na levo, na vse strani, kakor bi si bil svest svojega častnega poklica. Da! sej je pa tudi kos svojemu zaupanju. Ko pribuči silen vihar, ko ječi in stoka tam ob potoku otožna vrba, ko se priklanja ob beli cesti nežni topol, tedaj se niti ne gane on. Samó bolj resno

se mu zmračí obraz v protivje, raztreseni listi njegove sive glave zašepčajo med seboj, kakor prisego v maščevanje — in dalje stoji junaško in pogumno, ter objemlje v svojem naročju mlado svojo družino, belih brez, tenkih smrek in svetlo-zelenih mecesnov. In koliko vpliva ima tihi gozd na človeško srce, kako ozko je združen z njegovim življenjem. To pozna in ume le oni, ki je ločen od daljnega svojega doma sredi gozdnega zelenja in živi v enomerni, enolični ravni, kjer se prostira na desno in levo nekako otožna prazna širjava, ali v mrtvem skalnatem pogorju, kjer oko zastonj išče prijetne zelenjave, kjer se komaj pozve, da se vrste prijazni in neprijazni letni časi. Od tod izvira tudi ono neizmerno domotožje, ki značnje posebno prebivalce onih goratih, od narave z najlepšim kinčem obdarjenih krajev. Pelji priprostega gorjanca, truda in žuljev bolje vojenega kot vsakdanjega kruha, v leskeča slavna mesta, kaži mu bogato okučane, mehkužne dvorane, z vsem, kar si skažen in neskažen okus poželi, nezadovoljen bode, nekaj ga vleče nazaj: toži se mu po bornej koči sredi tihega gozda. Senca nebotičnih velikanov mu je ljubši od umetno-stavljenih palač in njihove bliščave.

Nij čuda torej, da je bil gozd v vseh časih in pri vseh narodih v visokem čislju. Nekoji izmed njih so pripisovali drevju nadzemske moč, božjo čast. Po gorah so stanovale bele Vile, prorokinje zle ali dobre človeške osode. Orejade so polnile gozdne tišine in prepevale svoje sladko doneče pesmi, in tožbe Filomele so odmevale iz dišečega gaja. Iz onega holma pa je vabila zastonj Citéra svojega ljubitelja, in zopet po tej dolini je iskala obupnega srca Demeter Perzefono in točila grenke solze. Sredi tihega gozda stalo je svetišče, oltar, kjer so zažigale nedolžne device kadilo večnim bogovom, kjer so se sklepale najvišje reči, prisegal najljubtejši boj, krvavo maščevanje in zlati mir, večna vez nerazdružljive ljubezni.

Pod stoletnimi, mogočnimi hrasti sredi tihega gozda se je zbirala o polnoči sveta sodba in prelamljala palico nad glavo toliko nesrečnih, katerim nij bilo mogoče uiti nikjer jekleni pravici.

V tistem gozdu so se zbrali naši davni slavni dedje, pri-segali ondi večno zvestobo domovju, večno maščevanje sovragu svojega svetišča, narodne pravice, zažigali vojaško gromado in planili pogumni kot levi, kot pravi junaki na protivnika in ali slavno zmagali, ali slavno pogibali za svoje svetinje.

Različna lega in različna okolica gozda mu daje mnogovrsten značaj.

Gozd za belo vasico, kako prijazen, kako domač se nam dozdeva. Gozd ob šumeči reki, koliko resnejši je on, kakor bi opazoval dalje in dalje se valeče valove in nje zaničeval v svoji nepremakljivosti, kakor da bi stal na straži strmega brega in čuval, da ne stopi valovje na plan, in ne pokrije njegovo zelenje z mokrim grobovjem.

Tamkaj le je gozd ob gorski strmini, kjer se vije tiha steza, kjer sameva razrušena, starodavna kapela, kjer se križajo pota. Kako ljubeznjiv je njegov pogled v tiho dolino, s kakim veseljem ga gleda seljan, ko se jame pregrinjati v spomladi v novo zelenje, ko se oglasi prvič kukavičino petje iz njega.

In poslednji gozd na meji večnega ledu, podložje neba oblakov. Kako skromen je on, kako sključeno njegovo drevje, kako medlo njegovo življenje. A vendar vdihuje tudi on misel v naše prsi, da je tudi naravi dana različna osoda in da se bori tudi ona neprestano z višjimi močmi za košček svojega skromnega životarjenja.

Zgodovina, ta večna povestnica in modrica nas uči, da kolikor bolj so ginoli gozdi, toliko bolje se je razširjevala omika, blagostan in mirno cvetoče družinsko življenje. A popolna istina to vendar nij. Le pogledj ga otožni Kras, kako žalostno, kako obupno moli svoje nage rame, belo pečovje proti nebu, kakor bi molil k nebu, kakor bi klical maščevanja od zgoraj onim, ki so mu vzeli zeleno gozdno odejo. In kam so izginoli ti mogočni hrasti, te tenke smreke, ki so se dvigale nekda tu ponosno v nebo, ker kraljuje zdaj puščava?

„Ni jih morje potopilo,
Ni jih ob peči razbilo;
Da jih videti ni več,
Tega kriv je tuji meč.“

In gotovo ravno zaradi tega morda ljubimo ne vedé tolikanj svojo domovino, ker nam skoro povsod prijazno smehlja gozdno zelenje, kjer še skrivnostno šumi, po stoletnih hrastih, starodavnih bukvah, dišečih lipah, kakor povestnica o davnih davnih časih, o slavnih naših dedih, ki so prelili toliko krvi za sveto svoje domovje, za zelene tihe gozde.

In koliko vpliva ima tudi spreminjava letnih časov, jutra in popoldne, dneva in noči na nas, komu je to neznano?

Ko se prvič oglasi drobna pesem zlatokljunega kosa z visoke smreke, in zakuka samotna kukavica v na pol ozele-nem bukovju, hiti bosopeta vaška mladina kričeč in vriskajoč tja v tihi gozd, kjer muževi prva vrba, kjer šumi bister studenec in goni s sreberno peno njihove mline, razliva je se po narejenej mu strugi. In siv pastir sname tedaj s kljuke širokokrajni klobuk, vrže torbico čez ramo, prime za gorjačo in hajd tja v gozd čez grm in strm za veselo drobnico, mukajočo govedjo. Resen gospodar pa, skrben oče, kmetovalec se napatí v nedeljo popoldne po krščanskem nauku, zapalivši si pipico tobaka tudi tja proti gošči, prepričat se za koliko grošev, ali še mnogo več mu je včinił zadnji sneg škode — in sim ter tja tudi, — ako bi se ne dalo prodati kako bolj grčavo deblo bolj skrivaje, da bi ne vedela jezična, skopna ženica, ki ne more umeti, da moški potrebuje tudi kakov bore za kapljo vina ali žganja — poleg tega še — za pipico tobaka, — ker pa vse velja denar. Mladeneč pa, ki se je vzbudil prvič iz otročjih sanj, ki je prvič pogledal svoje tovaršici bolj globoko v žareče oko in videl v njej nekaj tako nepopisljivega, sladkega, sam ne ve kaj neki, hiti tudi samotni tja proti gozdu, kakor poje Heine:

„Es treibt mich ein dunkles sehnen
Hinauf zur waldeshöh;
Dort löst sich auf in thränen
Mein übergrosses weh.“

(Konec pride.)

Listnica. Šče enkrat opozorujemo gg. naročnike, da se „Venček“ proti (v prostem pismu) poslanj 5 kr. marki razpošilja. Po knjigotrčih se bode to delo stoprv pozneje prodajalo. —